Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Strategický kompas EÚ

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2023/C 140/04)

Spravodajca: **Christian MOOS**

Spoluspravodajca: **Peter CLEVER**

Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	14. 7. 2022
Právny základ	článok 52 ods. 2 rokovacieho poriadku
	stanovisko z vlastnej iniciatívy
Príslušná sekcia	sekcia pre vonkajšie vzťahy
Prijaté v sekcii	20. 12. 2022
Prijaté v pléne	24. 1. 2023
Plenárne zasadnutie č.	575
Výsledok hlasovania	
(za/proti/zdržalo sa)	163/1/5

1. **Zhrnutie a odporúčania**

1.1. Strategický kompas je dôležitým krokom vpred. Je to súbor veľmi dôležitých konkrétnych projektov a opatrení, ktoré posilňujú európsku bezpečnosť. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) sa domnieva, že sa musí rozšíriť s cieľom vytvoriť komplexnú stratégiu pre európsku zahraničnú a bezpečnostnú politiku a že do tohto procesu sa musí zapojiť občianska spoločnosť.

1.2. EHSV zdôrazňuje, že bezpečnosť ďaleko presahuje rámec obrany a že komplexná bezpečnostná stratégia EÚ by sa mala zamerať aj na civilné a preventívne aspekty s cieľom podporiť a doplniť konkrétne obranné opatrenia.

1.3. EHSV zdôrazňuje preventívny význam sociálnej spravodlivosti, hospodárskych vyhliadok a environmentálnej udržateľnosti. Sociálny mier a hospodárska stabilita sú dôležitými predpokladmi toho, aby sa nesiahalo k násiliu. Obmedzenie globálneho otepľovania a zvládanie jeho dôsledkov má zásadný význam pre zachovanie spoločenského poriadku a mieru vo svete.

1.4. V Strategickom kompase sa dostatočne nezohľadňuje úloha, ktorú európska občianska spoločnosť môže a musí zohrávať v úsilí o získanie väčšej odolnosti voči hybridným útokom a systematickému oslabovaniu súdržnosti a solidarity v rámci členských štátov EÚ a medzi nimi zo strany nepriateľských síl.

1.5. Civilná a preventívna bezpečnostná politika je úzko prepojená s vojenskou obrannou spôsobilosťou. Vojenskú obrannú spôsobilosť treba považovať za nevyhnutnú podmienku bezpečnosti a vzhľadom na jej odstrašujúci účinok aj za prevenciu.

1.6. EHSV sa domnieva, že Strategický kompas poskytuje príliš pozitívny obraz o európskej bezpečnostnej a obrannej politike.

1.7. NATO je nielen strategickým partnerom EÚ, ale aj jej kľúčovým garantom bezpečnosti. Európania musia do NATO priniesť väčšiu pridanú hodnotu prostredníctvom opatrení, ktoré posilňujú ich vlastnú strategickú akcieschopnosť. EÚ a NATO ešte plne nevyužili svoj potenciál spolupráce. Posilnenie európskeho piliera bezpečnosti a obrany znamená posilnenie NATO.

1.8. V konečnom dôsledku musí EÚ prevziať väčšiu zodpovednosť a vytvoriť európsku obrannú úniu ako európsky pilier NATO a zabezpečiť, aby bola plne rešpektovaná a zlučiteľná s neutralitou niektorých jej členských štátov.

1.9. EÚ by si mala lepšie uvedomiť kľúčový význam transatlantického partnerstva pre NATO, a tým aj pre európsku bezpečnosť.

1.10. Príliš veľa členských štátov EÚ dlho zanedbávalo svoje záväzky v oblasti obrany a obrannej spôsobilosti, čo viedlo k tomu, že ich ozbrojené sily sú absolútne nedostatočne vyzbrojené, nepripravené a nedostatočne interoperabilné.

1.11. Členské štáty EÚ musia lepšie koordinovať rozvoj spôsobilostí a plánovanie obrany na vnútroštátnej úrovni a v oveľa väčšej miere sa spoliehať na spoločné obstarávanie. Účinnejšia európska obranná spôsobilosť sa musí dosiahnuť prostredníctvom výrazne lepšej koordinácie vnútroštátnych priemyselných politík.

1.12. Európsku akcieschopnosť treba posilniť zavedením väčšinového hlasovania v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

1.13. Ako dôležitý dodatočný prvok Strategického kompasu sa musí určiť úloha, ktorú môže zohrávať európska občianska spoločnosť, pokiaľ ide o solidaritu, spoluprácu a odolnosť.

1.14. EHSV navrhuje organizovať verejné fóra pre strategické diskusie na európskej a vnútroštátnej úrovni.

2. **Všeobecné pripomienky**

2.1. Toto stanovisko z vlastnej iniciatívy skúma vplyv Strategického kompasu a snaží sa politicky hodnotiť jeho európske ciele a možnosti z hľadiska občianskej spoločnosti. EHSV víta iniciatívy Európskej únie zamerané na posilnenie európskej bezpečnosti a obrany.

2.2. Občianska spoločnosť nie je v otázkach bezpečnosti len pasívnym pozorovateľom a jej hlas sa musí vypočuť. V prípade konfliktu sú civilné inštitúcie tvrdo zasiahnuté a civilné obyvateľstvo znáša ničivé následky vojny.

2.3. Z pohľadu občianskej spoločnosti sa Strategický kompas príliš úzko zameriava na bezpečnosť s osobitným dôrazom na obranu. EHSV zdôrazňuje, že bezpečnosť ďaleko presahuje rámec obrany a že bezpečnostná stratégia EÚ by sa na civilné a preventívne aspekty mala zameriavať vo väčšej miere ako to robí teraz Strategický kompas.

2.4. Európska únia (EÚ) je a musí zostať protipólom násilia a vojny. Musí lepšie využívať svoje politické, materiálne a kultúrne zdroje, aby prispela k mierovému riešeniu konfliktov a zabránila vojenskej eskalácii, pretože práve táto oblasť môže byť zdrojom jej významnej potenciálnej pridanej hodnoty, ako aj jej vplyvu v dnešnom svete. EÚ musí zefektívniť svoje úsilie o návrat k účinným mnohostranným dohodám o kontrole zbraní, dodržiavanie Zmluvy o nešírení jadrových zbraní a záväzok v oblasti jadrového odzbrojenia.

2.5. Multilaterálny poriadok založený na pravidlách má zásadný význam pre ochranu univerzálnych ľudských práv. EÚ musí spolu so svojimi podobne zmýšľajúcimi partnermi na celom svete urobiť všetko pre to, aby sa posilnil a prípadne opätovne nastolil a obnovil multilaterálny poriadok založený na pravidlách. Tvrdá mocenská politika a „právo silnejšieho“ sú nezlučiteľné s demokraciou a zásadami právneho štátu. Bezpečnosť by bez slobody nemala zmysel. Bezpečnosť je zároveň dôležitým predpokladom slobody.

2.6. Civilná a preventívna bezpečnostná politika nie je v rozpore s vojenskou obrannou spôsobilosťou. Naopak, vojenskú spôsobilosť treba považovať za nevyhnutnú podmienku bezpečnosti a vzhľadom na jej odstrašujúci účinok aj za prevenciu.

2.7. Politické a finančné investície do bezpečnosti a obrany si vyžadujú riadne a seriózne posúdenie a) systémových a b) materiálnych silných a slabých stránok EÚ, ako aj jej schopnosti i) zaistiť vlastnú bezpečnosť, ii) vybudovať stabilitu vo svojom susedstve, iii) zabezpečiť globálne obchodné trasy a prístup ku kritickému tovaru a materiálom a v neposlednom rade iv) prostredníctvom svojich členských štátov byť spoľahlivým a jednoznačne odhodlaným partnerom v alianciách, ktoré majú zásadný význam, a to nielen pre bezpečnosť Európy.

2.8. Bezpečnosť a slobodu nemožno dosiahnuť len prostredníctvom vojenskej spôsobilosti. Vyžaduje si celostný sociálny, hospodársky a environmentálny prístup a lepšiu informovanosť a predvídanie. Prioritou musí byť preventívna politika a riešenie konfliktov diplomatickými a civilnými prostriedkami, pričom využitie vojenskej sily musí zostať poslednou možnosťou. To však zahŕňa aj vierohodnú vojenskú spôsobilosť a nepochybnú ochotu využiť ju, ak je to nevyhnutné. EÚ musí rozhodnejšie sledovať svoje záujmy.

2.9. Konečným cieľom globálneho bezpečnostného systému je zachovanie spravodlivého mieru a najlepším nástrojom na dosiahnutie tohto cieľa je multilateralizmus. Ten je však pod čoraz väčším tlakom a EHSV opakovane poukazuje na odporúčania zo správy o globálnom mieri za rok 2022, v ktorej vyzýva na prijatie opatrení na posilnenie globálnej štruktúry mieru ([1]).

2.10. Vykonávanie opatrení na posilnenie obrannej spôsobilosti a zvýšenie bezpečnosti si vyžaduje väčšiu medziinštitucionálnu súdržnosť, nesmú sa vykonávať žiadne nekoordinované akcie a potrebné sú najmä pevné záväzky členských štátov.

2.11. Ruská inváziа na Ukrajinu, návrat vojny do Európy a tvrdá mocenská politika potvrdzujú, že sú potrebné účinné kapacity v oblasti odstrašovania. Hoci veľmocenská politika nikdy nebola cieľom EÚ, teraz, keď Rusko a Čína spochybňujú medzinárodný systém, musí sa prispôsobiť rastúcej systémovej konkurencii medzi hlavnými mocnosťami. Rusko otvorene porušuje Chartu OSN a Čína porušuje univerzálne ľudské práva, ako možno jasne vidieť v Sin-ťiangu a Hongkongu.

2.12. USA, Kanada a ďalšie demokracie vo svete sú dôležitými partnermi, pokiaľ ide o vykonávanie toho, k čomu sa všetky členské štáty Organizácie Spojených národov formálne a dobrovoľne zaviazali. Sú to univerzálne ľudské práva. To znamená práva, od ktorých sa nikde a nikdy nemožno odchýliť.

2.13. EÚ by si mala lepšie uvedomiť kľúčový význam transatlantického partnerstva, najmä vzťahy medzi EÚ a USA, pre NATO a tým aj pre európsku bezpečnosť. Hoci USA sa v posledných rokoch čoraz viac zameriavajú na ázijský a tichomorský región, agresia Ruska potvrdzuje, že globálny poriadok sa musí naďalej zabezpečovať, prípadne aj brániť, a to aj v Európe.

2.14. NATO nie je len strategickým partnerom EÚ, ale zabezpečuje aj vojenskú obranu Európy. Preto by európsky pilier obrany mal byť koncipovaný tak, aby sa s NATO vzájomne dopĺňal. Inváziа Ruska na Ukrajinu a medzinárodný bezpečnostný poriadok to v každom ohľade potvrdzujú. Užšia európska spolupráca v oblasti obrany môže NATO posilniť a zlepšiť schopnosť Európy konať v tom zmysle, aby účinnejšie prispievala k vlastnej bezpečnosti a regionálnej stabilite.

2.15. Hoci EÚ ako politické spoločenstvo a NATO ako aliancia sa v mnohých ohľadoch výrazne líšia, majú čoraz viac spoločných menovateľov, a to nielen so zreteľom na hodnoty a ciele. Po pristúpení Fínska a Švédska k NATO bude 23 krajín členmi oboch organizácií. Európania môžu a musia do aliancie priniesť väčšiu pridanú hodnotu prostredníctvom opatrení, ktoré posilňujú ich vlastnú strategickú akcieschopnosť. V konečnom dôsledku musí EÚ prevziať väčšiu zodpovednosť za svoju bezpečnosť a vytvoriť európsku obrannú úniu ako európsky pilier NATO, ktorá bude v plnej miere rešpektovať neutralitu niektorých jej členských štátov.

2.16. Príliš veľa členských štátov už príliš dlho zanedbávalo svoju obrannú spôsobilosť. Výdavky na obranu sú sčasti nedostatočne využité, ale najmä neefektívne, čo viedlo k tomu, že ozbrojené sily v mnohých členských štátoch EÚ sú absolútne nedostatočne vybavené, nie sú pripravené a interoperabilné. Keďže tieto členské štáty EÚ sú aj členmi NATO, zanedbávajú tak svoje spojenecké záväzky.

2.17. Obranná spôsobilosť Európy závisí nielen od výšky rozpočtových prostriedkov, ktoré boli na tento účel vyčlenené, ale predovšetkým od ich efektívneho využívania. V EÚ existujú v súčasnosti rôzne zbraňové systémy, čo vedie k duplicite, vysokým nákladom a neefektívnosti. Členské štáty EÚ musia lepšie koordinovať rozvoj spôsobilostí a plánovanie obrany na

([1]) *Common Security – For our shared future*, (Spoločná bezpečnosť – Pre našu spoločnú budúcnosť), Štokholm, 2022.

vnútroštátnej úrovni a v oveľa väčšej miere sa spoliehať na spoločné obstarávanie. Mali by sa prijať jednotné politiky v oblasti verejného obstarávania na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni s cieľom dosiahnuť potrebné úspory z rozsahu na zníženie nákladov a vyvinúť dostatočnú aktivitu na zabezpečenie existencie vznikajúcich startupov ([2]) Súčasná prax na európskom obrannom trhu je odrazom vysokých nákladov nejednotného postupu na úrovni EÚ.

2.18. Napriek stálej štruktúrovanej spolupráci (PESCO), koordinovanému ročnému hodnoteniu obrany (CARD) a Európskemu obrannému fondu (EDF) dosiahla EÚ pri vytváraní účinných spoločných štruktúr na zaistenie vlastnej bezpečnosti príliš malý pokrok. V súlade s tým sa vo Vyhlásení z Versailles z marca 2022 na základe rozhodnutia hláv štátov a predsedov vlád z decembra 2021 uvádza, že „Európska únia prevezme väčšiu zodpovednosť za vlastnú bezpečnosť a že v oblasti obrany bude pokračovať v strategickom postupe a zvýši svoju schopnosť konať samostatne."

2.19. Schopnosť EÚ konať v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky by sa posilnila odklonom od jednomyseľných rozhodnutí (možnosť každého členského štátu blokovať všetky ostatné) v Rade v oblasti zahraničnej politiky. Ako prechodné riešenie by sa mohla zvážiť dočasná skúšobná fáza hlasovania kvalifikovanou väčšinou alebo superkvalifikovanou väčšinou (t. j. vyššie prahové hodnoty pre kvalifikovanú väčšinu). Súdržnému postupu členských štátov však v prvom rade nebráni inštitucionálny rámec. Členské štáty súčasný rámec skôr obchádzajú, nevyužívajú jeho potenciál a nenechajú sa doň integrovať.

2.20. Európa, ako garant bezpečnosti, možno potrebuje nový naratív a konkrétne činy, riadené občianskou spoločnosťou a stimulované angažovanosťou, s cieľom posilniť európsku identitu a solidaritu bez toho, aby hrozilo, že nacionalizmus vystrieda európsky šovinizmus. Účasť verejnosti by mala byť otvorená, transparentná a inkluzívna.

3. **Pozitívne aspekty Strategického kompasu**

3.1. Cieľ Strategického kompasu dosiahnuť väčšiu bezpečnosť prostredníctvom budovania kapacít („act"), lepšej pripravenosti („secure"), cielených investícií („invest") a rozsiahlejšej spolupráce („partner"), ako aj posilňovania partnerstiev a spojenectiev, je zvolený vhodne.

3.2. Cieľom Strategického kompasu je opätovne potvrdiť odhodlanie Európy dodržiavať zásady Charty Organizácie Spojených národov, obnoviť mier a brániť slobodu v Európe.

3.3. Pokiaľ ide o bezpečnosť, Strategický kompas označuje Čínu za „systémového rivala". Dôvodom je jej masívne porušovanie univezálnych ľudských práv, neustále ohrozovanie Taiwanu a jej podpora ruského agresora. V Strategickom kompase sa zdôrazňuje, že Čína a Rusko spochybňujú medzinárodný poriadok. Rozširujú svoje jadrové arzenály a vyvíjajú nové zbrojné systémy.

3.4. Zdôrazňuje sa v ňom aj nebezpečná erózia štruktúry kontroly zbraní a nepriaznivý vplyv tohto „právneho vákua" na bezpečnosť EÚ.

3.5. EÚ má legitímne záujmy vo všetkých regiónoch sveta. Strategický kompas systematicky nepokrýva všetky tieto oblasti, ale správne sa v ňom uvádza, že ako sa ukázalo najmä na západnom Balkáne, európska nečinnosť predstavuje výzvu pre iné mocnosti, aby zaplnili tento priestor.

3.6. V Strategickom kompase sa zdôrazňuje, že je potrebné, aby EÚ konala oveľa dôraznejšie a odhodlanejšie a aby sa členské štáty mohli spoľahnúť na vzájomnú podporu. Preto sa vyzdvihuje význam článku 42 ods. 7 ZEÚ. EÚ by mala objasniť, že toto primárne právo je v súlade s povinnosťou poskytovať pomoc podľa článku 5 Zmluvy o NATO.

([2]) Plán pre kritické bezpečnostné a obranné technológie [COM(2022) 61 final], bod 4 deviaty odsek.

3.7. Lepšia pripravenosť a interoperabilita sú v Strategickom kompase označené ako priority, ktoré musia byť v súlade s NATO. EÚ je v Strategickom kompase prezentovaná ako kľúčový aktér lepšej európskej obrany. Oznamuje sa v ňom, že odstráni kritické nedostatky v spôsobilosti, posilní odolnosť európskych spoločností a prinesie stabilitu do európskeho susedstva. Prvým krokom je vytvorenie kapacity rýchleho nasadenia (*Rapid Deployment Capacity*) pozostávajúcej z jednotky 5 000 vojakov, ktorá má byť plne akcieschopná do roku 2025. EHSV poukazuje na to, že je najvyšší čas prezentovať výsledky, keďže EÚ si už pred viac ako dvomi desaťročiami stanovila v tejto súvislosti ambicióznejšie ciele, ktoré neboli dodnes splnené.

3.8. Hoci sa v Strategickom kompase neodkazuje na zavedenie hlasovania kvalifikovanou väčšinou v oblasti zahraničnej politiky, vyzýva sa v ňom na konštruktívne zdržanie sa hlasovania, aby mohli členské štáty, ktoré o to prejavia záujem, napredovať. V tejto súvislosti by sa mohol viac využívať článok 44 ZEÚ, aby na základe delegovania Rady mohli členské štáty, ktoré si to želajú a ktoré majú na tento účel potrebné kapacity, spolupracovať v oblasti spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP).

3.9. Cieľom Strategického kompasu je zmysluplne kombinovať civilné a vojenské misie a operácie v oblasti SBOP. Zdôrazňuje sa význam civilných misií SBOP v kontexte nevojenských reakcií. Cieľom Strategického kompasu je užšia spolupráca medzi SBOP a zainteresovanými stranami EÚ v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí.

3.10. EHSV víta skutočnosť, že v Strategickom kompase sa uplatňuje prístup zameraný na opatrenia a stanovujú sa v ňom konkrétne návrhy a kroky, ako aj cieľové dátumy a čiastkové ciele, ktoré má Rada EÚ a Európska rada pravidelne skúmať.

3.11. V Strategickom kompase sa takisto zdôrazňujú dôležité opatrenia na lepšie zavedenie koncepcie rodovej rovnosti, mieru a bezpečnosti a klimatickej efektívnosti do misií a operácií v rámci SBOP. EÚ konkrétne do roku 2023 posilní svoju sieť poradcov pre univerzálne ľudské práva a rodové otázky vo svojich misiách a pri operáciách v rámci SBOP a vďaka vykonávaniu plánu EÚ v oblasti zmeny klímy a obrany sa vojenský sektor stane klimaticky neutrálnym.

4. **Kritické pripomienky ku kompasu**

4.1. Strategický kompas je veľmi ambiciózny dokument obsahujúci viac ako 80 konkrétnych opatrení, ktoré sa majú prijať do roku 2025. V tejto súvislosti je potrebná silná politická vôľa členských štátov, inak hrozí, že dokument bude skôr odrážať takú EÚ, ktorej chýba právomoc v oblasti zahraničnej politiky a obrany.

4.2. Strategický kompas sa vyznačuje užším vymedzením bezpečnosti, ale bezpečnosť je viac ako len obrana. Na predchádzanie vojenským konfliktom je nevyhnutná väčšia prevencia a predvídanie. Dokument je zameraný na vymedzenie súboru konkrétnych projektov a opatrení. EHSV to víta. Príliš málo sa v ňom však poukazuje na konkrétne geografické oblasti a neuvádza sa s dostatočnou presnosťou, v ktorých oblastiach chce EÚ presadzovať stabilitu a bezpečnosť v súlade so svojimi hodnotami a cieľmi aj mimo svojho územia, napríklad v bezprostrednom susedstve. Treba ho rozšíriť s cieľom vytvoriť komplexnú stratégiu vrátane zapojenia občianskej spoločnosti.

4.3. Strategický kompas poskytuje pomerne pozitívny obraz o súdržnosti bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ a jej potenciálnych kapacitách, napr. sa v ňom uvádza, že sila EÚ pri predchádzaní vonkajším konfliktom a krízam a ich riešení spočíva v jej schopnosti nasadzovať vojenské aj civilné prostriedky. V kompase sa ale neuvádzajú konkrétne úspešné príklady. Nereálna analýza však nemôže byť pevným základom pre bezpečnostnú stratégiu. To, že EÚ sa označuje za dôsledného lídra mnohostranných riešení a samu seba v kompase výslovne chváli, napr. v súvislosti s prevzatím zodpovednosti za globálnu bezpečnosť, svedčí o tom, že jej chýba schopnosť poctivo bilancovať.

4.4. EÚ možno investovala veľa politických a finančných zdrojov do multilateralizmu, avšak minimálne do útoku Ruska sledovali členské štáty koordinované európske zahraničnopolitické ciele len vtedy, ak to bolo priamo v ich vlastnom národnom záujme. Tento zásadný nedostatok v strategickom predvídaní možno ilustrovať na niekoľkých príkladoch, ako sú okrem iných tieto: proces rozširovania na západnom Balkáne, reakcie Európanov na vojnu v Líbyi, závislosť od dodávok energie, surovín a iných dodávok, zastúpenie Európy v Organizácii Spojených národov, ako aj rôzny rozsah investícií do národných vojenských kapacít vo vzťahu k HDP.

4.5. V Strategickom kompase sa uznáva, že NATO je dôležité pre európsku bezpečnosť, čo však nestačí. V kompase sa hovorí o strategickom partnerstve s NATO, komplementárnosti a rozhodovacej nezávislosti. Len niekoľko štátov však naďalej ostáva neutrálnymi, t. j. nie sú členmi NATO, pričom aliancia je viac než len strategický partner Európy. Je a zostane jediným skutočným garantom bezpečnosti Európy na nepredvídateľne dlhé obdobie. EÚ však môže pomôcť Európanom lepšie organizovať svoj príspevok k európskej bezpečnosti tým, že združí svoje obranné kapacity a upustí od národných politík v prospech spoločného európskeho prístupu. Napriek mnohým dobrým prístupom v Strategickom kompase, EÚ ani NATO doteraz plne nevyužili potenciál svojej spolupráce.

4.6. Koncepcia európskej strategickej autonómie sa musí jasne vymedziť, keď sa uplatňuje na otázky bezpečnosti a obrany, ako je to v prípade Strategického kompasu. Strategická autonómia neznamená, že EÚ koná osamotene, ale že sa stane lepším partnerom schopným v prípade potreby konať, a to aj vtedy, keď podpora nemusí byť dostupná. Nesmie znamenať vyrovnanie odstupu od svetových mocností, ako to už EHSV zdôraznil vo svojom stanovisku o transatlantických vzťahoch. USA sú a zostávajú najdôležitejším spojencom a partnerom Európy. EÚ by však mala ísť cestou znižovania strategickej závislosti, a to aj v sektoroch bezpečnosti a obrany, ako sa uvádza v stanovisku EHSV na tému *Plán pre bezpečnostné a obranné technológie* ([3]).

4.7. Jednostranná európska závislosť sa musí znížiť, a to nielen v oblasti obrany. Má to zásadný význam pre európsku bezpečnosť. EHSV sa však domnieva, že vzájomná závislosť, najmä medzi podobne zmýšľajúcimi partnermi, je nielen prospešná, ale aj nevyhnutná podmienka multilaterálneho poriadku založeného na pravidlách.

4.8. Pokiaľ ide o budúcu vojenskú spôsobilosť EÚ, „sily rýchlej reakcie“ zmienené v Strategickom kompase sú v súlade s koncepciami rýchleho nasadenia menších ozbrojených síl v rámci medzinárodne koordinovaných misií. Toto úsilie však nemožno vnímať nezávisle od primeraného príspevku Európy k svojej vlastnej bezpečnosti v rámci NATO. Európske úsilie musí slúžiť ako efektívny európsky pilier NATO. V súčasnosti nie je jasné, ako môžu členské štáty EÚ a NATO vyčleniť dostatočné zdroje pre sily rýchleho nasadenia NATO, ako aj pre sily rýchlej reakcie EÚ, ak je potrebné tieto zdroje aktivovať súčasne. Okrem toho niektoré opatrenia predložené v súvislosti s rýchlo nasaditeľnými jednotkami nespĺňajú požiadavky stanovené v rozhodnutiach, ktoré sa už prijali pred desaťročiami (Helsinki 1999).

4.9. V Strategickom kompase sa nezohľadňuje úloha, ktorú občianska spoločnosť v Európe môže a musí zohrávať v spojitosti so získaním väčšej odolnosti voči systematickému oslabovaniu súdržnosti a solidarity v rámci členských štátov EÚ a medzi nimi zo strany nepriateľských síl.

4.10. Posilnenie postavenia EÚ ako garanta demokratickej bezpečnosti a bezpečnosti v oblasti právneho štátu si vyžaduje nielen silné alebo silnejšie inštitúcie EÚ a lepšie predvídanie zo strany členských štátov, ale aj rozsiahle cezhraničné spoločenské aliancie, ktoré sú nemysliteľné bez silnej a dynamickej celoeurópskej organizovanej občianskej spoločnosti a plne angažovaných európskych sociálnych partnerov.

4.11. Nepriateľské útoky zahŕňajú nielen vojenské operácie, ale aj dezinformácie, kybernetické útoky, ekonomické vydieranie atď. V Strategickom kompase sa uvádza, že sa vytvorí súbor hybridných nástrojov pre koordinovanú reakciu na hybridné hrozby a súbor nástrojov proti manipulácii s informáciami a zasahovaniu zo zahraničia, a tiež sa posilní súbor nástrojov kybernetickej diplomacie. Tento kľúčový aspekt však treba v Strategickom kompase podrobnejšie rozpracovať. EÚ naliehavo potrebuje zaujať medziinštitucionálny prístup k boju proti takýmto útokom a zasahovaniu, do ktorého musí byť zapojená reprezentatívna občianska spoločnosť, s cieľom položiť základy účinnej solidarity, spolupráce a odolnosti medzi občanmi EÚ, najmä na miestnej úrovni, na ktorej sú účinky takýchto útokov citeľné najbezprostrednejšie.

4.12. Bezpečnosť Európy neohrozujú len možné vojenské útoky v tradičnom zmysle slova. Kybernetické útoky na súkromné podniky, verejné inštitúcie a kritickú infraštruktúru a ich sabotáž treba takisto považovať za hybridné vojnové útoky, ktoré môžu spôsobiť obrovské škody. Tento aspekt sa v Strategickom kompase zanedbáva, najmä pokiaľ ide o účinnú ochranu a protiopatrenia.

([3]) Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Plán pre kritické bezpečnostné a obranné technológie [COM(2022) 61 final] (Ú. v. EÚ C 443, 22.11.2022, s. 112).

5. **Opätovné nastavenie kompasu**

5.1. EHSV v plnej miere súhlasí s tým, že EÚ musí počítať s čoraz agresívnejšími revizionistickými mocnosťami, ktoré porušujú Chartu OSN. Multilaterálny poriadok založený na pravidlách možno obnoviť, ak liberálne demokracie budú stáť za svojimi zásadami, budú ich presadzovať prostredníctvom svojich diplomatických, civilných a vojenských kapacít, odolajú pokušeniam a nebudú ustupovať pred tlakom a hrozbami autoritárskych mocností.

5.2. Európske politiky musia slúžiť cieľu predchádzať ozbrojeným konfliktom. Malo by sa tiež pamätať na to, že svet je oveľa menej pokojný, než sa zdalo po skončení studenej vojny. Európska spoločnosť preto potrebuje dosiahnuť politický konsenzus o tom, ako účinne budovať svoju obranu proti potenciálnym agresorom a predovšetkým budovať svoje kapacity v oblasti civilnej ochrany. Zásadný význam má rozsiahlejšia verejná diskusia a aktívna účasť aktérov občianskej spoločnosti.

5.3. Transatlantické partnerstvo si vyžaduje oveľa viac politických investícií. Hoci presahuje rámec NATO, je základným pilierom aliancie. Európania musia vynaložiť väčšie úsilie na zachovanie a prehĺbenie vzťahov medzi EÚ a USA. Stabilné partnerstvo s USA, a to tak z hľadiska obchodných vzťahov, ako aj z hľadiska bezpečnosti, je mimoriadne dôležité.

5.4. Európskym cieľom je svet bez jadrových zbraní. Kým sa to nedosiahne, pre európsku bezpečnosť je naďalej nevyhnutná americká záruka jadrovej bezpečnosti pre Európu, jadrové odstrašenie NATO a francúzske odstrašujúce sily.

5.5. Európski partneri sa musia urýchlene zamerať na zvýšenie efektívnosti svojich výdavkov na zbrojenie. To možno dosiahnuť okrem iného prostredníctvom oveľa väčšej interoperability ich vnútroštátnych konvenčných vojenských systémov. Členské štáty musia prekonať súčasné ťažkosti a nedorozumenia týkajúce sa ich nákupov naliehavo potrebných krátkodobých obranných prostriedkov a nájsť spoločný prístup k posilneniu svojich obranných systémov zo strednodobého až dlhodobého hľadiska prostredníctvom spoločného obstarávania a spoločných projektov spolupráce. Spoločné európske projekty by nemali vylučovať blízkych spojencov a partnerov, no ich prístup na európsky trh v oblasti obrany musí byť striktne založený na reciprocite.

5.6. Podiel výdavkov na obranu v rámci HDP je dôležitý, pretože bol dohodnutý medzi západnými spojencami – *pacta sunt servanda*! Pokiaľ ide o efektívne kapacity, je dôležitejšie ich presne vymedziť a včas dosiahnuť. Či si to vyžaduje, aby bol podiel HDP presne vo výške 2 % alebo viac, je druhoradé. Rozhodujúce je, aby potenciálny agresor považoval náklady na útok za príliš vysoké. EÚ musí stavať na svojich nástrojoch a inštitúciách, ako sú PESCO, CARD, EDF a Európsky mierový nástroj, s cieľom zefektívniť výdavky členských štátov na obranu.

5.7. Verejné obstarávanie v oblasti obrany a štruktúry európskeho obranného priemyslu majú zásadný význam pre európsku bezpečnosť. Nevzťahujú sa na ne len trhové pravidlá. Európsku bezpečnosť však nesmú ohrozovať nákladné a neúčinné kompromisy. Spoločné projekty by sa mali určovať podľa schopnosti konkurencieschopných a inovatívnych priemyselných odvetví dodávať, a nie podľa vnútroštátnych kvót pre projekty spolupráce.

5.8. Do Strategického kompasu boli zaradené mnohé dôležité aspekty bezpečnosti, no nehovorí sa v ňom dostatočne o spravodajských informáciách. EÚ by ho mala aktualizovať tak, že bude obsahovať jasnú analýzu európskych spravodajských spôsobilostí a konkrétne návrhy na ich zlepšenie.

5.9. Národné obranné sily sa musia zefektívniť, t. j. musia sa vytvoriť efektívne spoločné veliteľské štruktúry, ktoré v konečnom dôsledku tvoria základ pre spoločné európske ozbrojené sily. Je nevyhnutné zriadiť Vojenský štáb Európskej únie a Európsku obrannú agentúru.

6. **Prínos občianskej spoločnosti k bezpečnosti a obrane Európy**

6.1. Strategický kompas je dôležitým krokom vpred. Mal by sa rozšíriť tak, aby zahŕňal európsku stratégiu zahraničnej politiky, ktorá sa vyznačuje širšou koncepciou bezpečnosti, a to aj v súlade s cieľmi OSN v oblasti udržateľného rozvoja, a aktívne zapájal občiansku spoločnosť.

6.2. Na predchádzanie vojenským konfliktom je nevyhnutná lepšia spravodajská činnosť, väčšia prevencia a predvídanie. Mnohé členské štáty EÚ musia viac investovať do svojej obrannej spôsobilosti a väčšina z nich s tým začala. Musí ísť o dlhodobú angažovanosť, ktorá si vyžaduje podporu občianskej spoločnosti. Európsky pilier NATO musí zabezpečiť vojenské odstrašovanie, ale EÚ musí zvýšiť svoju spôsobilosť, a to aj prostredníctvom vlastných vojenských prostriedkov, so zámerom konkrétne preventívne prispievať k regionálnemu mieru a stabilite.

6.3. EÚ by mala podporovať členské štáty, ako sa to navrhuje v Strategickom kompase, pri zlepšovaní ich spolupráce s cieľom znížiť neúčinnú fragmentáciu a nákladnú duplicitu ich obrannej spôsobilosti. Pokiaľ však EÚ nemá skutočnú právomoc v oblasti obrany, svoje obmedzené zdroje by mala naďalej investovať najmä do civilných politík a mechanizmov, aby tým umožnila predchádzať konfliktom. Práve v tejto oblasti môže občianska spoločnosť dosiahnuť skutočnú zmenu prostredníctvom svojich sociálnych a hospodárskych sietí a svojho silného potenciálu, pokiaľ ide o verejnú a kultúrnu diplomaciu.

6.4. Slobodná a dynamická občianska spoločnosť môže byť automatickým stabilizátorom v čase krízy, ktorá ovplyvňuje európsku bezpečnosť. Preukázalo sa to napríklad v súvislosti s ruskou agresiou, keď milióny občanov EÚ v mnohých členských štátoch prijímajú ukrajinských utečencov a pomáhajú im, pričom výnimočnú ochotu pomôcť prejavujú najmä v členských štátoch EÚ susediacich s Ukrajinou. Komplexný prístup k bezpečnosti musí zahŕňať aj európsku pripravenosť na núdzové situácie a nepretržitú podporu organizácií občianskej spoločnosti.

6.5. EHSV zdôrazňuje význam sociálnej spravodlivosti, hospodárskych vyhliadok a environmentálnej udržateľnosti pre bezpečnosť. Sociálny mier je dôležitým predpokladom toho, aby sa nesiahalo k násiliu. Obmedzenie globálneho otepľovania a zvládanie jeho dôsledkov má zásadný význam pre zachovanie spoločenského poriadku a mieru vo svete.

6.6. EHSV navrhuje organizovať verejné fóra so strategickými diskusiami, aby občianska spoločnosť mohla prispieť k rozvoju Európy, ktorá chráni pred nepriateľskými útokmi a posilňuje svoju odolnosť voči útokom zameraným na oslabenie morálky a politickej stability v rámci členských štátov a medzi nimi. V boji svetových mocností o výhody nie je rozhodujúca vojenská alebo ekonomická sila, ale základné charakteristiky spoločnosti ([4]).

6.7. EHSV, jeho sekcia pre vonkajšie vzťahy (REX) a, so zreteľom na obranný priemysel, aj poradná komisia pre priemyselné zmeny (CCMI) ([5]), môžu zohrávať kľúčovú úlohu v dialógu o bezpečnosti v Európe a vo svete prebiehajúcom medzi politickou úrovňou a spoločnosťou. EHSV bude naďalej požadovať pravidelnú aktualizáciu Strategického kompasu a dôkladné posúdenie nových súvisiacich iniciatív, ako je obranný balík.

6.8. Ruská agresia a systémová rivalita s Čínou poukazujú na to, že EÚ nesmie strácať čas a musí sa prispôsobiť geopolitickej realite. V liberálnych demokraciách to možno dosiahnuť len v úzkej spolupráci s občianskou spoločnosťou a s jej politickou podporou.

V Bruseli 24. januára 2023

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG

([4]) Mazarr, M. J.: *What Makes a Power Great. The Real Drivers of Rise and Fall, Foreign Affairs*, júl/august 2022, s. 52.
([5]) https://www.eesc.europa.eu/sk/sections-other-bodies/sections-commission/consultative-commission-industrial-change-ccmi.